

Katarzyna Stokłosa

Belfast – fanget mellem det sekteriske og det kosmopolitiske

Delte byer er efterhånden et særsyn i europæisk sammenhæng. Fænomenet er hovedsageligt resultat af geopolitiske forandringer, der har præget Europa de seneste to århundreder og udspringer af krige. Ikke mange har rod i en imperial fortid og de økonomiske skel mellem sociale grupper, som man ser det i Belfast. De mest dramatiske konsekvenser af delte byer er fysiske, dvs. voldelige konflikter og tab af liv. Manglende interaktion gør det vanskeligt at skabe fælles forudsætninger, selv mange år efter de voldelige konflikter er overstået. Artiklen undersøger de sociale barrierer, der opstod som følge af ”the troubles” – dvs. fra 1969 og fremefter – sammen med de fysiske barrierer og delinger, der præger byrummet i Belfast i dag. Det centrale spørgsmål er, om byens indbyggere taler eller er parate til at tale på basis af fælles forudsætninger og fortælle de samme historier og diskurser om delingerne, der har præget byen igennem næsten 50 år. Eller er kløften stadig en del af det sociale setup i dagens Belfast?

Nøgleord: Belfast, delte byer, sekterisk deling, fysisk deling, social deling

Delte byer har ofte en lang og indviklet historie. Efter de såkaldte ”uroligheder” – en eufemisme for den langvarige konflikt, der startede i 1968 – blev der rejst fysiske barrierer i Belfast for at adskille arbejderklassens katolske indbyggere fra nordirere med protestantisk afstamning og britisk baggrund (Donnan og Jarman, 2017). For at undgå fysisk vold mellem grupperne blev der bygget mure, porte, hegn og checkpoints, og et hav af CCTV-kameraer blev sat op. I Belfast har barriererne dog, som det ofte er tilfældet i delte byer, intensiveret segregationsmønstrene: ”barrierer institutionaliserer deling, skaber og forstærker fornemmelsen af terror, og forværrer ofte de selvsamme spændingerne, som de oprindeligt var tiltænkt at ophæve eller forebygge” (Donnan og Jarman, 2017: 241).

Selvfølgelig er opfattet etnisk tilhørsforhold og andre forskelligheder ikke den egentlige årsag til konflikt, men fra de involveredes synspunkt tjener forskellene mellem ”os” og ”de andre”, fysiske såvel som mentale, ofte til at legitimere segregering og social diskrimination (se McCall, 2020 og Andersen, 2020 i dette nummer). Problemer, som er ansporet af sådanne ”falske dikotomier”, er vigtige i undersøgelsen af opdeltede byer, og derfor bør kategorierne indarbejdes, også selvom vi betvivler deres realitet. Forskere beskriver rivalisering i Belfast

som almindelig angst, mistænksomhed og mistro mod ”den anden” (Calame og Charlesworth, 2009: 4). Undersøgelser viser, at: ”følelserne af at være truet afhænger af niveauet af spændinger eller lokale uroligheder”, og at ”niveauet af spændinger og vold stiger på forskellige tidspunkter af året” (Murtagh, 1995: 217), fx på traditionelle årsdage, marchdage og når der afholdes parader, og voldsofre, som typisk ikke er personligt involverede i konflikten, beder om beskyttelse.

Belfasts regering har derfor oprettet de såkaldte ”fredslinjer” i byen: ”Belfasts fredsmure blev rejst i en periode af ’undtagelse’, af nødtilfælde, da retsstaten blev suspenderet, en status som har efterladt sig spor selv i nutiden” (Donnan og Jarman, 2017: 241). Byen har derfor i dag tretten store barrierer for at beskytte indbyggerne, såkaldte ”fredslinjer” med hver deres fremtoning og sikkerhedsniveau (Gormley-Heenan, Byrne og Robinson, 2013: 363). I den henseende har kommunen ikke løst det langvarige problem, men i stedet prøvet at pacificere konflikten på en overfladisk og tidsbegrænset måde ved at territorialisere rummet og dermed begrænse mulighederne for uforpligtende kontakt mellem to samfund. Alternativer er overordnet set ukendte – af forståelige årsager – også efter 2009, hvor en ny decentraliseret justits fik ansvar for byplanlægningen.

Dynamikker i opdelte byer demonstrerer, at opdeling forstærker sociale forskelle og svækker byernes kapacitet på flere områder (Byrne og Carter, 1996; Nagle, 2009). Det er også tilfældet i Belfast. ”Unionister støttede typisk barriererne og yderligere segregation mere end nationalisterne” (Donnan og Jarman, 2017: 253). På den ene side beskylder unionister konstant nationalister for at tvinge dem ud af et område for at overtage deres huse til deres eget fællesskab. På den anden side påstår nationalister, at unionister vil have barriererne for at cementere deres ret til territorielt ejerskab og dermed formalisere stamme-grænser. Dertil kommer en vis tvetydighed, fordi ”de fleste barrierer ... først blev bygget efter tilbagevendende uroligheder og efter omfattende debatter og konsultation blandt lokale indbyggere og politiske repræsentanter” (Donnan og Jarman, 2017: 252).

For flertallet af Belfasts indbyggere giver barriererne en illusion af sikkerhed (Gormley-Heenan, Byrne og Robinson, 2013). Fra deres perspektiv kan barriererne ses som en beskyttelse mod demografisk og politisk forandring: ”En barriere tilbyder komforten af et fristed, af at være i blandt ens egne i et beskyttet og forsvaret miljø” (Donnan og Jarman, 2017: 254). I 2012 svarede 76 pct. af respondenterne i en undersøgelse, at de tror, at fredsmurene får folk til at føle sig mere sikre (Gormley-Heenan, Byrne og Robinson, 2013: 368). Angsten for uroligheder består stadig. Ironisk nok er fredsmurene over de sidste årtier

blevet ”Belfasts ikoniske emblem” og ”en integreret del af turistruten” (Byrne og Gormley-Heenan, 2014: 448).

Byens opdeling har indflydelse på menneskelige bånd såvel som på praktiske faciliteter såsom spildevandsanlæg og gasforsyning (Schultz, 2002: 46-48). Dertil kommer, at det tager meget længere tid at overkomme psykologiske negative effekter af en bys delinger end at overkomme fysiske barrierer (Stokłosa, 2017: 309). Generelt er det lettere at adskille befolkningsgrupper end at oprette sociale projekter til at overvinde uoverensstemmelser mellem dem. Siden Belfastaftalen (The Good Friday Agreement) er der gjort fremskridt med reformer med fokus på social forsoning. Spændingerne mellem de to grupper er endnu ikke helt væk, men inklusionen af de tidligere marginaliserede politiske fløje har forbedret den politiske dialog og skabt udsigt til et mere fredeligt liv side om side, uden de traditionelle antagonistiske konfrontationer mellem Belfasts befolkning. Ikke desto mindre er urolighederne forblevet i folks hoveder og i narrativer, der stadig fortælles videre gennem generationer.

Efter et mere historisk overblik over konfliktens tilblivelse vil artiklen beskrive en række symboler og ritualer, som fastholder antagonismer, befolknings-sammensætningen i Belfast og ikke mindst folkets frygt. Dernæst ser artiklen på forsøg konfliktløsning via forskellige programmer, fx inden for uddannelse, boliger og lighed på arbejdspladsen. Der er forsøg på at genfortælle destruktive narrativer på en mere acceptabel og pro-social måde, hvor blandt andet kunstnere og forfattere opdyrker nye socialemotionelle og socialpolitiske processer, som skal hjælpe til forandring. Endelig vil vi se på økonomiske initiativer, som delvist styres af den Europæiske Union, til forbedring af livsvilkårene i hele Belfastregionen. Artiklens fremgangsmåde er interdisciplinær og kombinerer historiske, sociologiske og psykologiske indsigter for at vise kompleksiteten af de processer, der skal føre til at overkomme delinger, processer forbundet med byens svære fortid og vedvarende antagonismer.

Fortidens byrde

I Belfast er historien allestedsnærværende, ligeegyldigt hvor du kigger hen. Opfattelsen af delinger, deres karakter, årsager og effekter er stadig en af de vigtigste debatter i Nordirland. En stor del af uroen, som præger de stridende fraktioner, opstod i Belfast, Nordirlands største by, med en population op imod 600.000. Da hele Nordirland kun har 1,8 million indbyggere, tæller Belfast som metropol og hovedstad for den nordirske konflikt.

Konflikten grunder i, at katolsk-republikanske nationalister af irsk oprindelse og har følt sig diskrimineret og forulempet igennem 250 år og ønsker at blive forenet med Irland. Social skævvridning gælder især inden for fordelin-

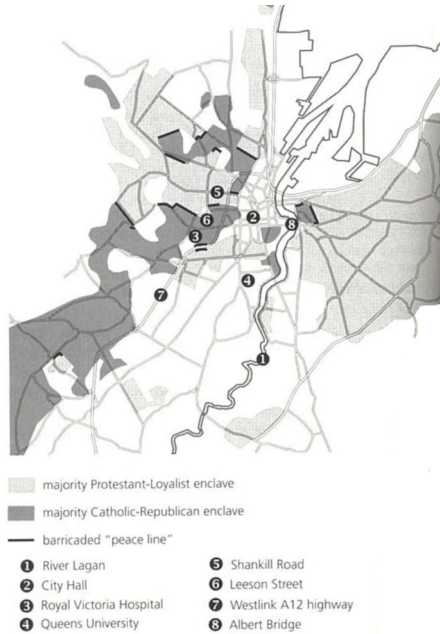
gen af socialt boligbyggeri, adgang til jobs generelt, og i særdeleshed offentlige arbejdspladser, områder hvor katolikker føler sig som en underordnet etnisk gruppe, som er blevet og til en vis grad stadig bliver behandlet som underlegne af en mere kolonial, dominerende gruppe. Historisk set er dette ikke ukorrekt. Fx dominerede Orangeordenens ånd og en generelt manglende interesse i konflikten på Nordirlands universiteter en i lang periode (Miller, 2014: 55 f.). Kun pga. et stigende pres på den britiske regering fra katolske indbyggere i Nordirland for at få implementeret reformer, blev ”The Education Act” vedtaget i 1947. Det gav for første gang Nordirlands katolske befolkning adgang til videregående uddannelse, hvilket igen gjorde det muligt at mobilisere sig socialt og gøre fremskridt. Med Millers ord: ”Den koloniale dimension er en fundamental del af den irske konflikt og er blevet ignoreret i de fleste akademiske tekster om Nordirland ...” (2014: 62).

Protestantisk-loyalistiske unionister ser sig derimod som udelukkende britiske og ønsker at forblive en del af Det Forenede Kongerige. Det er kommet til udtryk i en med tiden ikke særlig succesrig fremgangsmåde i forhold til at være offentlige autoriteter. For eksempel blev det tidligere Royal Ulster Constabulary, som i 2001 blev omdannet til The Police Service of Northern Ireland, primært set som en protestantisk-loyalistisk politienhed, som arbejdede tæt sammen med de britiske væbnede styrker. I 1999 var politienheden halveret til omkring 7000 officerer og embedsmænd; halvdelen af alle nyudnævnte var katolske ansøgere, med det formål at genetablere en form for social harmoni på dette område.

Natten til den 14. august 1969 udbryd voldelige uroligheder blandt katolikker og protestanter i Belfasts Ardoyne-kvarter. De mest voldsomme sekteriske uroligheder fandt sted i arbejderklassens kvarter. Mellem 1969 og 1998 var et ud af tre dødsfald i Belfast relateret til den sekteriske konflikt i Nordirland. Flertallet boede i traditionelle arbejderklassekvarterer i de nordlige og vestlige dele af byen. Mellem 1969 og 1979 ødelagde eksplosioner omkring 25.000 hjem i Belfast, og indbyggerne måtte flytte. Det intensiverede kun homogeniseringen og den emblematiske markering af territoriale grænser (Calame og Charlesworth, 2009: 76, 78, 80). De såkaldte fredslinjer var blevet bygget som reaktion på til specifikke og lange episoder af lokale uroligheder i de mindre velhavende dele af byen, særligt de vestlige og nordlige dele. I 2002 var der stadig 14 større fredslinjer – bestående af mursten, asfalt, togbanespor, bølget jern og pigtråd – som opdelte protestantiske nabolag fra de katolske distrikter.

Denne oprindelige frivillige adskillelse mellem katolikker og protestantiske dele af samfundet (se figur 1) begyndte i den sidste del af det 19. århundrede. Demografiske tendenser gjorde det tydeligere, at katolikker var relativt fattige,

Figur 1: Religiøs deling af Belfast

overordnet set, men havde mange børn. Overklassen derimod bestod primært af protestanter, som havde flere lederpositioner, men deres relative andel i hele befolkningen var mærkbart aftagende. Siden da har denne demografiske ændring taget fart (Calame og Charlesworth, 2009: 66).

I det tidlige 20. århundrede var der fortsat stigende spændinger i Irland. I 1905 havde mange katolikker i Nordirland mistet håbet om en forbedring af deres levevilkår. I dette miljø af fortvivlelse etablerede Arthur Griffin et radikalt reformerende parti kaldet Sinn Fein – gælisk for "vi os selv". Sinn Feins politiske agenda var ren irsk-katolsk suverænitet på hele øen, hvilket resulterede i en række paramilitære netværk på begge sider. Efter Sinn Feins sejr i Dublin i 1918 kom uafhængighedskrigen i 1919-21. Den anglo-irske traktat etablerede en autonom irsk fristad og en britisk dominion af seks ulsteramter i det nordvestlige af øen, hvorefter området fik et flertal af protestantiske indbyggere. Ifølge Calame og Charlesworth var denne aftale "den sidste nordlige koloniale højborg for Storbritannien og en af de mest ambitiøse valggeomteriske handlinger i moderne historie" (2009: 67). I kølvandet blev voldelige episoder i højere grad almindelige i arbejderklassens nabolag i Belfast, specielt i kvarterer hvor

befolkningen følte sig isolerede og ubeskyttede: i 1922/23 havde omkring 450 indbyggere mistet livet under inter-etniske optøjer.

I første halvdel af det 20. århundrede havde fagforeningsrepræsentanter promoveret en alliance mellem katolske og protestantiske arbejdere for effektivt at kunne repræsentere deres fælles økonomiske interesser. Den britiske lavadel udbetalte lave lønninger og holdt derved begge gruppers levevilkår på et utilfredsstillende niveau. Efter en begyndende succes, særligt i Belfast, begyndte industrialister ganske enkelt at øge deres støtte til Orangeordenen, hvilket ultimativt også øgede den sekteriske kamp og intensiverede den traditionelle sociale selv kategorisering blandt protestanter og katolikker (Calame og Charlesworth, 2009: 68).

Fra midt-1920'erne til de tidlige 1950'ere oplevede byerne en hurtigt og hidtil uset migration fra landområderne, særligt i Belfast og særligt i arbejderklassens områder i byen. Indbyggerne konkurrerede om et begrænset udbud af huse og arbejdspladser. De etniske og konfessionelle linjer nærrede samtidig de gensidige fordomme om "den anden" (Fraser, 2000). På trods af en lang række reformer gennemført af den britiske administration i slutningen af 1950'erne og 1960'erne, forværredes situationen i Belfast, ikke mindst pga. konstante økonomiske problemer i Belfasts store industrier, skibsbyggeri og sværindustri.

I midt-60'erne havde liberale, veluddannede katolikker i Nordirland tilsluttet sig borgerrettighedsbevægelsen, som spredte sig rundt omkring i den vestlige verden. Inspireret af lignende bevægelser i USA og Frankrig var de overbevist om, at velorganiserede demonstrationer ville have mere effekt end diplomati (Calame og Charlesworth, 2009: 69f). På britisk-loyalistisk side vakte det ændrede miljø frygt, ikke mindst fordi demografiske udviklinger også truede deres dominans. Som direkte konsekvens af denne udvikling opstod en tilstand af mærkbar overbefolkning og bolig efterspørgsel i Belfasts katolske enklaver sammenlignet med forholdene i de protestantiske distrikter.

Antallet af gensidige provokationer fulgt af lokale optøjer og kampe steg støt igennem slut- 60'erne og 70'erne. Britisk militær blev sendt til Belfast for at sikre ustabile områder i byen, hvilket tilføjede nye mure og residensbarrierer (Bardon, 1992). I 1975 havde sociale og politiske uroligheder ført til hundredvis af omkomne civile samt tusinde sårede og fordrevne. "Mere end 9000 hjem var uopretteligt ødelagt eller muret til på trods af den igangværende boligknaphed" (Calame og Charlesworth, 2009: 73). Det var således imod overvældende negative odds og sammenstød mellem to krigsførende lejre at der begyndte at blive gjort noget på den diplomatiske front i 80'erne og 90'erne. Sinn Fein-repræsentanter blev fx langsomt inddraget i den bredere dialog, hvilket forbedrede udsigten til fredelige forhandlinger meget.

Officielt skulle Belfastaftalen gøre endeligt op med voldelige optøjer mellem etnopolitiske og religiøse antagonistiske grupper. Ikke desto mindre beordrede den irske republikanske hær (IRA) først en afslutning på dens væbnede kampagne i 2005. Som McKeown viser, fortsætter konflikten selv mange år efter Belfastaftalen latent på gaderne i Belfast, på husenes vægge og mest af alt i folks sind: "De psykologiske konsekvenser er lig dem, man finder i enhver moderne konflikt, hvilket inkluderer følgevirkninger på mentale sundhed og følelser af stress" (McKeown, 2013: 11). Adskillelsen er stadig i det store hele bevaret, og forbehold overfor "den anden" har kontinuerligt haft indflydelse på begge grupper. En betydelig del af indbyggernes sociale identitet er således knyttet til et narrativ om den "signifikante anden" (McKeown, 2013, 6ff.). Selv i 2014 påstod unionister og loyalistiske fællesskaber, at "republikanerne har ført en koncentreret kampagne for at ødelægge vores kultur" (Byrne og Gormley-Heenan, 2014: 451).

På den anden side har industriel forandring, økonomisk velstand og dermed en strøm af indbyggere fra andre regioner øget permeabiliteten mellem de to lejre. Ifølge Miller har traditionelle identitetsbarrierer en tendens til at forfalde kumulativt, blandt andet som direkte konsekvens af økonomisk fremgang i Den Europæiske Unions rammer. "Pointen er, at identiteter er formet og kontinuerligt ændret i relation til materialistiske omstændigheder og, helt afgørende, i forhold til interesser" (Miller, 2014: 36). Gradvist vil befolkningen se det som en mulighed, og en mulig realitet, at tilhøre til den gruppe, der afviger fra den dikotomiske kategorisering af "katolik" og "protestant". Denne realitet bliver muliggjort ved hjælp af økonomiske overvejelser, men også igennem genfortolkning af sociologiske kategorier. Kriterier såsom en stærk irsk dialekt, kristenhed eller efternavn, adresse, yndlingssportshold, eller endda medlemskab af bestemte organisationer, bliver ikke længere set som en personlig markering eller klassifikation, der angår individuelle identiteter. En integreret plan for uddannelse, tværfællesskabskontakt på skoleskemaet og læseplansreformer skulle hver især muliggøre en opblødning af traditionel kategorisering i "protestant" eller "katolik" (McKeown, 2013: 36 ff.).

Som tegn på at der sker dybtgående ændringer i den nordirske demografiske struktur, kan man pege på brexit-afstemningen. Selvom der var flertal for at forlade unionen i Storbritannien som helhed, stemte flertallet af nordirske og skotske borgere for at forblive medlem af EU. Her stoler man mere på europæiske løsninger end på en isoleret "britisk" løsning. En anden indikator på demografiske ændringer er antallet af indbyggere i Belfast, som ikke stiller sig på linje med nogen af de religiøse kirkesamfund (McKeown, 2013: 27). Af de 42,44 pct. katolikker og 34,35 pct. protestanter, som bor i Belfast i dag, ser 23,21 pct.

sig ikke som medlem af den katolske eller den protestantiske kirke (Census, 2011). I stedet for at følge traditionelle mønstre definerer de deres identitet som ”nordisk” (McKeown, 2013: 27).

Som Belfastaftalen fra 1998 viser, har den officielle intention længe været, at begge befolkningsgrupper bliver behandlet ligeværdigt for at fremme fredsprocessen og ikke mindst den nordirske administrations troværdighed. Derudover skulle der være balance i magtfordelingen såvel som en passende tildeling af ressourcer fra den offentlige administration. Ikke desto mindre har planlæggere og administratorer ikke altid kunnet finde hensigtsmæssige midler til at løse udfordringerne på, og ifølge Miller er “det britiske syn på Nordirland ... dominerende og må vel beskrives som hegemonisk.” På trods af Belfastaftalen er social-emotionel symbolisme derfor forblevet intakt. Protestantiske Ulster-loyalister fortsætter fx med at fejre deres årlige Orangeparade. Hvert år mindes de den protestantiske prins William af Oranges sejr – en begivenhed som er ætset ind i mytologien – over den katolske konge James II ved slaget af Boyne i år 1690 (McCall, 2014: 23 f.). Sejren var også en sejr for protestantiske grundejere, som i stigende grad havde slået sig ned i Irland siden 1649, over de indfødte katolske landmænd. Katolsk-irske nationalistiske ser de traditionelle årlige sommerparader som en symbolsk gentagelse af territorial besættelse, og allermost ophidsede bliver de, når optoget passerer de katolsk-nationalistiske enklaver eller langs deres grænser. Paradens organisatorer ser derimod sig selv som forsvarer af Nordirland imod katolske forsøg på at overtage suveræniteten. Da politiet valgte at stoppe paraderne for at forhindre, at noget endnu værre skulle ske, følte de, at de havde lidt endnu et ødelæggende nederlag, ligesom hele Belfastaftalen havde været et nederlag for dem.

Den mere og mere porøse grænse mellem Irland og Storbritannien ser paradoksalt nok ud til at bekræfte udviklingen. Det ser ud som om, at den tiltagende grænseoverskridende kontakt samt øget kommunikation og samarbejde fører til en intensivering af narcissismen blandt mindre kulturelle grupper, såsom Ulster-unionisterne. Da Belfasts byråd i 2013 bestemte, at man ikke længere ville hejse Unionsflaget hver dag over rådhuset, men kun til udvalgte arrangementer og festligheder, så unionisterne dette valg som et bittert nederlag og en sejr for irsk nationalisme (Donnan og Jarman, 2019). Omvendt ser de irske nationalistiske i Nordirland grænseoverskridende kontakt og samarbejde som en “caging effect” til at opløse den nordirske konflikt (McCall, 2014: 95 f.). Det kan derfor ikke benægtes, at dele af befolkningen har en meget kritisk holdning til forening og den standardisering, der foregår i Den Europæiske Union. En toldgrænse i det irske hav, som planen er i skrivende stund, ville psykologisk set være katastrofal for Ulster-unionisterne. Grænsen mellem Irland og Ulster vil

dermed blive mere porøs, idet de ”nye unionister ... ser sig selv som agenter for en overlegen politisk idé – en idé om den britiske stat og statsborgerskab – hvilket de hævder er del af deres egen overlevelse som et særskilt samfund” (Miller, 2014: 123).

Det fysisk opdelte Belfast

Imens kun 41 pct. af katolikkerne og 63 pct. af protestanterne i Belfast boede i adskilte kvarterer i 1911, er den territoriale adskillelse mellem katolske og protestantiske grupper i Belfasts arbejderklasse i senere tid næsten blevet absolut (Murtagh, 1995: 211). Belfasts arbejderklassers enklaver var signifikant mere homogene i 2007 end de havde været i 1960. I 1960 beskrev 20 pct. af protestanterne i Nordirland sig selv som irske; i 1978 var det 8 pct.; og i 1986 kaldte knap 3 pct. af protestanterne i Nordirland sig selv for irske (Miller, 2014: 35). Socioøkonomiske opdelinger pga. konfessionelle og etniske grøfter mellem britiske protestantiske unionister og pro-irske katolske nationalister har været aftagende siden da, men ikke desto mindre er de stadig allestedsværende i Belfasts indbyggeres sind den dag i dag. Det forbliver for befolkningen her den sande realitet på trods af mange og forskellige EU-tiltag, økonomiske, politiske og kulturelle projekter, som er udviklet efter 1998-aftalen (Tate, 2016: 70).

Før brexit viste meningsmålinger, at den katolske middelklasse til dels havde mistet interessen i et forenet Irland, og i blandt protestanternes middelklasse var en ”nordisk” identitet derimod blevet stærkere end den ”britiske” (Brewer, 2019: 284). I arbejderklassen ser man dog andre tendenser. Den britiske regering såvel som flere akademiske institutioner, der har behandlet data i forhold til det opdelte Belfast, bliver ved med at finde, at sekterisk vold korrelerer mest med arbejderklassen og deres lokale tilstedeværelse (jf. Fay, Morrissey og Smith, 1999). Det er i områder, hvor arbejderklassen bor, at den mest intensive vold udvikles, det er her, de farligste steder opstår, hvor der er tydelig opsplittning mellem grupperinger baseret på etniske fællesnævnerne, og det er følgelig også her, vi ser de største humanitære omkostninger. Angst, usikkerhed og vrede var mest udtrykt blandt indbyggerne i disse distrikter, hvor levevilkårene også førte direkte til intimidering og repressalier, hvilket kun styrker homogeniseringen af de etniske enklaver og gør sammenstødet mellem fjendtlige grupper mere eksplosivt.

Den umiddelbare tilstedeværelse af disse grænser og etniske skel mellem grupperinger har vist sig at øge sandsynligheden for udbrud af vold betydeligt. Uanset de historiske oprindelser, så er det op imod disse grænser og skel at en disproportionalt stærk følelse af angst for potentielle trusler og usikkerhed er opstået, noget som med tiden kan kulminere i en spiral af vold og mod-vold.

I denne henseende sikrer de afspærrede enklaver muligheden for et scenarie af ikke færre, men langt flere fordomme og uroligheder; de fungerer på effektiv vis som rugekasse for gensidig vold. En analyse af ofrene for sekterisk vold viser en stærk sammenhæng mellem arbejdsløshed, økonomisk modgang og sekterisk vold (Wilson og Donnan, 2006: 83). Det er altså ikke middelklassen, der berøres af urolighederne, heller ikke selvom de bor i nærheden af de etniske enklaver. Først og fremmest er det de fattigste katolikker og protestanter fra arbejderklassen, som befinder sig i frontlinjen (McKeown, 2013: 11), hvilket til gengæld gør enklaverne til en slags "safe haven".

Mange beboere føler sig også fanget i deres enklave, blandt andet fordi der er for mange indbyggere til, at de blot kan genhuses. Forskellige studier antager, at 13.000 indbyggere i Belfast enten er blevet kvæstet eller er omkommet som et direkte resultat af de sekteriske uroligheder i byen. Dette tal inkluderer 4,5 pct. af indbyggerne i Belfast mellem 1987 og 2001, men ikke de mennesker, som fortsat lider af PTSD eller andre psykiske lidelser grundet konflikterne. Derudover koster opretholdelsen af disse "fredslinjer" mellem stridende partier mindst 8,5 millioner amerikanske dollars hvert år (Calame og Charlesworth, 2009: 80).

Håbet om at overvinde grænsekonflikt og mentale barrierer

Kan det påstås, mere end to årtier efter Belfastaftalen, at en form for "social fred" er indtruffet i Nordirland? Det må i hvert fald konkluderes, at efter aftalen blev indgået, ses både positive og negative dynamikker. Analyser viser fx, at på trods af de overvejende stabile valgmønstre i regionen, ændrer vælgerne opfattelse af Nordirlands partier (Coakley et al., 2018), hvilket igen indikerer en gradvis opløsning af traditionelle separationsmønstre. Samtidig er byens centrum blevet renoveret og udviklet, og den politiske uro er faldet markant (Herbert, 2019: 249).

Forskellige programmer blev introduceret inden for uddannelse og boliger og til at forbedre kvaliteten af arbejdspladser for dermed at overkomme adskillelse og separation. De fleste af disse programmer involverede Den Europæiske Union. Desuden var der en lang række kunstneriske initiativer, som sørgede for at bibeholde Belfastaftalens fokus på kulturel vis. At opfordre folk til at forestille sig, hvordan ting kunne se ud i fremtiden, synes at være en vigtig faktor for fredsopbyggelsesprocessen (Gormley-Heenan, Byrne og Robinson, 2013: 377 f.), og overordnet set er det rimeligt at påstå, at det synes nemmere at overkomme fysiske barrierer og mere end sociale og mentale grænser.

Ikke desto mindre er social adskillelse stadig en realitet og et dominerende samfundsmæssigt træk i hverdagslivet i Belfast. Fællesskaber synes at leve paral-

lelle liv (Bergström, 2015: 168), og 97 pct. af det sociale boligbyggeri i Belfast er stadig opdelt og defineret enten som katolsk eller protestant, og det er afgrænset af enten fysiske eller psykologiske linjer (Byrne og Gormley-Heenan, 2014: 449). På trods af adskillige forsøg på at overkomme grænser, og pga. adskillelsen, forbliver relationer mellem katolikker og protestanter anspændte. Det er utroligt vanskeligt at forene grupper for at forbedre relationer og opbygge en holdbar fred. Meget ofte gør gruppepres det nærmest umuligt at overkomme

Figur 2: Fredsmur i Belfast

Foto: Christilla Roederer-Rynning.

spændingerne. Alt for ofte når nogen prøver at kontakte det andet fællesskab, forsøger naboer at modarbejde, at det skulle ske (McKeown, 2013: 17). Kigger man på fordelingen af boliger er det tydeligt på trods af projekter, som støtter op om integrerende byplanlægning (Bergström, 2015: 161-163). Attituder forbliver stabile blandt de som foretrækker at bo i et nabolag med "folk fra ens egen religion" (Herbert, 2019: 252), og Belfast er derfor stadig en by, hvor katolikker og protestantiske fællesskaber eksisterer i adskilte rum, og institutioner og service eksisterer dobbelt (Björkdahl og Strömbom, 2015: 239-249). Uddannelse er også et godt eksempel på en stadig adskillelse. Antallet af indbyggere, som foretrækker at sende deres børn i en skole, som praktiserer deres egen religion, har ikke ændret sig signifikant i perioden 1998-2016 (Herbert, 2019: 251).

Siden 1922 er katolske og protestantiske børn i Nordirland blevet uddannet separat i hver deres uddannelsessystemer. Staten har retfærdiggjort dette med

fundamentale forskelligheder mellem de religiøse traditioner (McKeown, 2013: 38). Som følge af 1990-direktivet er forskellene mellem skolesystemerne aftaget (Bergström, 2015: 164), men ikke desto mindre er tendensen, at protestantiske forældre i højere grad end katolske forældre sender deres børn til ikke-adskilte skoler. Årsagen er, at de katolske skoler langt hen ad vejen har til formål at opretholde en katolsk uddannelse i stedet for at åbne deres skole for alle elever (Hayes, McAllister og Dowds, 2006: 1).

Siden uddannelsesreformen i 1989 har uddannelsesministeriet i Nordirland (DE) tilskyndet integreret uddannelse. I 2007 opstod programmet Fælles Uddannelse (Sharing Education Programme), og siden maj 2016, hvor loven om fælles uddannelse (Shared Education Act) blev indført, har uddannelsesministeriet skulle "fremme, facilitere og promovere fælles undervisning" (Gray et al., 2018: 182). I dag findes mange fællesskoleaktiviteter i Belfast, understøttet af forskellige organisationer og regeringsinitiativer. Integreret uddannelse og grænseoverskridende programmer kan være effektive, hvis de er intensive nok. Unge mennesker, som har deltaget i et grænseoverskridende projekt eller gået på en integreret skole, sender i højere grad deres egne børn i en blandet religiøs skole, og de unge mennesker er mere åbne over for det andet religiøse fællesskab. Dette er tilfældet blandt både katolikker og protestanter, og det bekræfter, at integrerede skoler og grænseoverskridende programmer rent faktisk promoverer integrerende holdninger blandt unge mennesker (McKeown, 2013: 45-47).

Undersøgelser viser imidlertid, at bestræbelserne ikke nødvendigvis har ændret befolkningens holdninger helt grundlæggende. På trods af alle investeringer i fredsprocesser og handlingsprogrammer (Gilligan og Tonge, 1997) er andelen, som foretrækker de opdelt skoler, ikke faldet signifikant (Herbert, 2019), hvilket igen reflekterer de traditionelle opdelinger i samfundet (Topping og Cavanagh, 2016: 15). I 2018 viste statistikker, at omkring 70,4 pct. af eleverne på integrerede skoler var protestantiske, mens 96,3% af eleverne på katolske skoler er katolske (Gray et al., 2018: 156). Dette viser, at langt størstedelen af befolkningen vælger skoler inden for de to hovedsystemer, protestanter og katolikker.

Undersøgelser viser også, at integrationen er for nedadgående, og at unge mennesker i Belfast er mindre åbne i forhold til at blande sig med "de andre" end de voksne er det (Bergström, 2015: 158). Og selvom fælles uddannelse uden tvivl er et vigtigt skridt imod at overkomme barrierer, har det vakt store debatter i Nordirland. Nogle politikere har fremhævet vigtigheden af at prioritere forældres rettigheder og ønsker. Andre argumenterer for, at uddannelsessystemet i Nordirland fremelsker opdeling fra en meget tidlig alder og kræver en gennemgribende reform af uddannelsessystemet (McKeown, 2013: 72).

Handlingsprogrammerne fra 1989, som promoverer lighed på arbejdspladser, skabte positive resultater i forhold til at adressere problemer mellem katolikker og protestanter, der traditionelt set har præget arbejdspladserne i Nordirland, hvor de to grupper har været meget segregeret. Begge grupper nyder nu godt af fair repræsentation (Bergström, 2015: 160), men der er stadig en lille forskel i både den private og den offentlige sektor i forhold til, hvilke sfærer katolikker og protestanterne er ansat i. Det største skel findes i byggesektoren, hvor 56,6 pct. af de ansatte er katolikker, og 43,4 pct. er protestanter (Gray et al., 2018: 153).

Nordirlands finansielle budget, the Northern Ireland Executive, udviser enormt underskud. Regeringens omsætning i Nordirland møder ikke to tredjedele af regeringens udgifter, og Storbritannien subsidierer Nordirland med omtrent ni milliarder britiske pund. De senere år har kombinationen af en relativ politisk ro og økonomisk højkonjunktur dog forbedret levevilkårene i Nordirland. Det er sket særligt igennem to strategier til etablering af en forbindelse mellem Belfast og Dublin: den regionale udviklingsstrategi for Nordirland 2025 (RDS) og den nordirske udviklingsstrategi (NSS). Belfast er en industriel og kommerciel metropol, som – sammen med Dublin – danner det urbane landskab for hele øen. Interaktionen mellem de to store byer er derfor vigtig. Den er baseret på en formodning om en evne og en vilje til at skabe en polycentrisk storbyregion og derved udnytte det kommercielle potentiale, som en forbindelse mellem de to byer ville indebære (Yarwood, 2016). Åbningen af motorvej M1 har lettet forbindelsen mellem de to byer og deres indbyggers liv. Regionen, som hidtil har været opdelt af en grænse, er derved blevet et forenet økonomisk område (Yarwood, 2016: 41). Derudover bestræber man sig på via Belfast Metropolitan Area Planen fra 2015 at sikre, at Storbelfast udvikler sig til en af ”Europas mest succesfulde metropolregioner” (Yarwood, 2016: 112), og i denne proces bliver et kommercielt og økonomisk center af europæisk og international betydning. Øget turisme, handel og velfærd udfordrer de sekteriske tendenser i byen og muliggør et setup, som kan gøre byen til en kosmopolitisk region.

Det mest effektive samarbejde i forhold til at overkomme fordomme og stereotyper og dermed forstærke kontakter, er grænseoverskridende græsrodssamarbejde. Det har været specielt vigtigt for at bekæmpe konflikter, når ”det elittære niveau” oplevede problemer (McCall, 2014: 82). Bergström hævder, at mens Nordirlands fredsproces kan ses som en succeshistorie på et overfladisk plan, så har der været reel udvikling på græsrodsniveau (Bergström, 2015: 169). Blandede ægteskaber og venskaber hjælper også med til at overkomme fordomme og stereotyper, hvilket også ses i andre regioner, fx i det tysk-polske grænseområde

(Jajeśniak-Quast og Stokłosa, 2000). I Belfast er det protestanter snarere end katolikker, der mener, at de eller ”de fleste mennesker” ikke vil have noget imod det, hvis et familiemedlem eller en ven indgik et blandet ægteskab (McKeown, 2013: 21). Der er dog ingen tvivl om, at Nordirland forbliver ”moralsk konservativt” på trods af signifikante ændringer, specielt i de større byer (Kennedy og Ollerenshaw, 2013: 258). Traditionelle familiestrukturerer, inklusive fælles traditioner og vaner, bliver fortsat taget meget seriøst.

Selvom negative holdninger stadig er dominerende i samfundet, så har kontakten mellem protestanter og katolikkerne også haft positive effekter. Ligesom i andre samfund må sådanne møder også ske under fordelagtige betingelser i Belfast (lige status, fælles mål, social/institutionel støtte) for at opnå positive effekter (McKeown, 2013: 22). I samfund, som er blevet påvirket af politiske uroligheder, kan historiefortælling omkring den urolige fortid og dialog mellem grupper hjælpe folk med at finde konstruktive måder at takle fortidens problemer på. Men at finde et narrativ, som både protestanter og katolikker i Belfast kan acceptere, er en stor udfordring. Der har allerede været forsøg på at finde frem til en fælles historiefortælling i dette samfund. For eksempel fortæller Ardoyne Commemoration Project fra 2002 historien om 99 ofre for politisk uro. Dette projekt bestod af uformelle diskussioner mellem ofre, deres familier og medlemmer af deres lokalsamfund. Blandt navnene finder man katolikker, protestanter, nationalister, ikkenationalister, civile, kombattanter, loyalister, paramilitære og irske republikanere (Ardoyne Commemoration Project, 2002: 3-5).

Det har ikke været nemt at realisere sådanne projekter, fordi nogle individer ikke accepterer eller anerkender betydningen af deres handlinger i forbindelse med konflikten (McKeown, 2013: 77). I modsætning til en delt fortælling om forsoning er der en stærk kollektiv hukommelse af konflikt, som bliver overgivet fra generation til generation. Den kollektive hukommelse konserverer grusomhederne, den andens sides ”andethed” og socialeemotionelle effekter (Dolan, 2003), og den genfindes i familiefortællinger og i bøger og film, som genfortæller konflikten mellem de fjendtlige grupper (se også Andersen i dette særnummer). Igen og igen udforsker medierne emotionelt rørende fortællinger om de sårede, omkomne og heltene i favør af den ene eller den anden samfundsgruppe (McKeown, 2013: 10), hvilket betyder, at næste generation bibeholder forfædrenes konflikt. Ud over at blive bevaret på det kognitive-emotionelle niveau har denne kontinuerlige fortælling bevaret forestillingerne om ”vores egne” og den ”signifikante anden”. Der er eksempler fra sportsarrangementer, fx i den antibritiske soldatersang, der synges i irsk rugby, som forherliger vold mod den

”saksiske” fjende, til det gæliske sprog og specifikke spisevaner, som inkluderer irish stew, shepherd’s pie og dulce (McCall, 2014: 84 ff.).

Blandt kunstnere og forfattere i Nordirland, som har været med til at fremme Belfastaftalen og de efterfølgende fredsprocesser skiller Sinéad Morrisseys fem digtsamlinger sig ud. Hendes værker spejler og fortolker den socialeemotionelle og socialpolitiske forandringsproces fra 2002 til 2013: ”Alt imens hendes digte stadig berører de gamle debatter vedrørende historie, nationalitet, religion, identitet og politik, observeres individuelle holdninger og sociale bekymringer, de imiterer igangværende kulturelle konturer og åbner muligheder for fremtiden” (Moi, 2019: 230). Morrissey koncentrerer sig om Belfast i sine digte. Hun ser specielt på byen som en stor arena for den væbnede konflikt fra 1968 og 1998 og som afgørende for transformationsprocessen efter 1998 og dens succes.

Ikke så fjernt fra den kendte irske forfatter Joyce, der i sit hovedværk *Ulysses* fra 1922, året for irsk uafhængighed, skildrer et mangfoldigt Dublin, skitserer Morrissey flere visioner for posttraktatens Belfast. Hun skildrer byens forskellige potentialer, beskriver dens kulturelle ændringer og udfordrer det dominerende narrativ af den sekteriske ufred. I *Parallax* (2013) åbner Morrisseys digte for en forståelse af et sted under drastisk forandring og den ændrede ånd det involverer. Digtene udtrykker optimisme, selvom byen efterlades med binære strukturer og en opdelt geografi. Som et alternativ præsenterer hendes digte endeligt en by, som bevæger sig mod selvsikkerhed og inklusion med stadige glimt af en parallellakse, men samtidig en stædig fornægtelse af angst og konfrontation. At en kvindelig digter udmærker sig i fredsprocessen, er bemærkelsesværdigt, ikke mindst fordi fredsprocessen – mere end nogen andre steder i Storbritannien – altid har været indbegrebet af et mandsdomineret anliggende (Thomson, 1919; jf. Miller, 2014: 261-279).

Konklusion

Belfasts postindustrielle center er ikke kun sæde for de vigtigste regeringsinstitutioner og ministerielle kontorer, men også en heterogen metropol. I modsætning til de store homogene landdistrikter, er der ægte interaktion med den ”signifikante anden”. Der er begyndt at udvikle sig fælles rum i Belfast, fx cafeer og butikker, hvor katolikker og protestanter kan mødes (Gray et al., 2018: 207) og interagere et neutralt sted. Fælles rum modvirker adskillelse, både samfundsmæssigt og på individuelt niveau; de kan sågar facilitere venskaber. McKeown er af den overbevisning at ”fælles rum gør det muligt at udvikle følelser af at høre til og måske endda en følelse af medejerskab” (McKeown, 2013: 63).

Sådanne rum bringer ikke automatisk folk sammen. Undersøgelser viser faktisk, at selv her holder katolikker og protestanter sig i høj grad opdelt. For

mange mennesker er det nemmere og tryggere at interagere med dem, de kender og ligner. Presset til at skulle interagere med andre kan medføre angst og truselsfølelser. Det er dog uden tvivl bedre at have et samfund med fælles rum end et samfund med fuldstændig segregation. Ved at understøtte fælles og neutrale rum kan regeringen i Nordirland understøtte processer der forener og dermed forbedre grupperelationer.

Tolkningerne af Nordirlands fredsopbyggende proces er således stadig ambivalente, særligt i Belast, som er centralt for konflikterne. På den ene side er man kommet langt med at opbygge fred på talrige socialkulturelle, politiske og økonomiske områder de senere år på grund af borgerinitiativer. De mest effektive initiativer er blevet skabt på græsrodsniveau og i den frivillige sektor. På den anden side er fredsopbygning stadig en igangværende proces, som kræver mange år for at generere positive resultater. At overkomme den negative psykologiske effekt af opdelinger er normalt langt mere tidskrævende end at overkomme fysiske barrierer. Divergerende narrativer såvel som forskellige vaner anvendes stadigt til at skabe splid, og forsoningen tager derfor tid.

Litteratur

- Andersen, Dorte Jagetic (2020). Gensyn med Ballybogoin – linjer, spor og tidevandsmarkeringerne i det nordirske grænseland. *Politica* 52 (4): 420-437.
- Ardoyne Commemoration Project (2002). *Ardoyne: The Untold Truth*. Belfast: Beyond the Pale.
- Bardon, Jonathan (1992). *A history of Ulster*. Belfast: Blackstaff.
- Bergström, Tomas (2015). Belfast: Troubles after the Troubles?, pp. 151-171 i Annika Björkdahl og Lisa Strömbom (red.), *Divided Cities: Governing Diversity*. Lund: Nordic Academic Press.
- Björkdahl, Annika og Lisa Strömbom (2015). Contestation in divided cities, pp. 235-245 i Annika Björkdahl og Lisa Strömbom (red.), *Divided Cities: Governing Diversity*. Lund: Nordic Academic Press.
- Brewer, John D. (2019). The sociology of the Northern Irish Peace Process, pp. 271-289 i Charles I. Armstrong, David Herbert og Jan Erik Mustad (red.), *The Legacy of the Good Friday Agreement. Northern Irish Politics, Culture and Art after 1998*. London: Palgrave.
- Byrne, Jonny og Cathy Gormley-Heenan (2014). Beyond the walls: Dismantling Belfast's conflict architecture. *City: Analysis of Urban Change, Theory, Action* 18 (4-5): 447-454.
- Byrne, Sean og Neal Carter (1996). Social cubism: Six social forces of ethnoterritorial politics in Northern Ireland and Quebec. *Peace and Conflict Studies* 3 (2): article 5.

- Calame, Jon og Esther Charlesworth (2009). *Divided Cities. Belfast, Beirut, Jerusalem, Mostar, and Nicosia*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Census (2011). <https://www.ons.gov.uk/census/2011census> (9. september 2020).
- Coakley, John, John Garry, Neil Matthews og Brendan O'Leary (2018). Party images in Northern Ireland: evidence from a new dataset. <https://doi.org/10.1080/07907184.2018.1499621> (9. september 2020).
- Dolan, Anne (2003). *Commemorating the Irish Civil War. History and Memory, 1923-2000*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Donnan, Hastings og Neil Jarman (2017). Ordinary everyday walls: Normalising exception in segregated Belfast, pp. 238-260 i Alberto Gasparini (red.), *The Walls Between Conflict and Peace*. Leiden: Brill.
- Fay, Marie-Therese, Mike Morrissey og Marie Smith (1999). *Northern Ireland's troubles: The human costs*. London: Pluto Press.
- Fraser, T. G. (2000). *Ireland in conflict, 1922-1998*. London: Routledge.
- Gilligan, Chris og Jonathan Tonge (1997). *Peace or War? Understanding the Peace Process in Northern Ireland*. Abingdon: Routledge.
- Gormley-Heenan, Cathy, Jonny Byrne og Gillian Robinson (2013). The Berlin walls of Belfast. *British Politics* 8: 357-372.
- Gray, Ann Marie et al. (2018). *Northern Ireland Peace Monitoring Report (2018)*, Number Five. Ulster University <https://www.community-relations.org.uk/sites/crc/files/media-files/NIPMR%205%20%282%29%20new%20version.pdf> (9. september 2020).
- Hayes, Bernadette C., Ian McAllister og Lizanne Dowds (2019). *In Search of the Middle Ground: Integrated Education and Northern Ireland Politics*, Number 42, January 2006 <https://www.ark.ac.uk/publications/updates/update42.pdf> (9. september 2020).
- Herbert, David (2019). Legacies of 1998: What kind of social peace has developed in Northern Ireland? Social attitudes, inequalities, and territorialities, pp. 249-270 i Charles Armstrong, David Herbert og Jan Erik Mustad (red.), *The Legacy of the Good Friday Agreement: Northern Irish Politics, Culture and Art after 1998*. London: Palgrave.
- Jajeśniak-Quast, Dagmara og Katarzyna Stokłosa (2000). *Geteilte Städte an Oder und Neiße. Frankfurt (Oder) – Słubice, Guben – Gubin und Görlitz – Zgorzelec, 1945–1995*. Berlin: Arno Spitz
- Kennedy, Liam og Philipp Ollerenshaw (2013). *Ulster since 1600. Politics, Economy, and Society*. Oxford: Oxford University Press
- McCall, Cathal (2014). *The European Union and Peacebuilding. The Cross-Border Dimension*. Basingstoke: Palgrave.
- McCall, Cathal (2020). Grænsen som fredens projekt. *Politica* 52 (4): 350-362.

- McKeown, Shelley (2013). *Identity, Segregation and Peace-Building in Northern Ireland. A Social Psychological Perspective*. Basingstoke: Palgrave.
- Miller, David (2014). *Rethinking Northern Ireland: Culture, Ideology and Colonialism*. Abingdon: Routledge.
- Morrissey, Sinéad (2013). *Parallax*. Manchester: Carcanet Press Ltd.
- Murtagh, Brendan (1995). Image making versus reality: Ethnic division and the planning challenge of Belfast's peacelines, pp. 209-230 i William J.V. Neill, Diana S. Fitzsimons og Brendan Murthag (red), *The Politics of Territory: Policy and Segregation in Northern Ireland*. Houndsmille: Palgrave.
- Nagle, John (2009). Sites of social centrality and segregation. Lefebvre in Belfast, a "divided city", *Antipode* 41 (2): 326-347.
- Rosland, Sissel (2019). Making hope and history rhyme? Dealing with division and the past in Northern Ireland after the Good Friday Agreement, pp. 153-172 i Charles Armstrong, David Herbert og Jan Erik Mustad (red.), *The Legacy of the Good Friday Agreement: Northern Irish Politics, Culture and Art after 1998*. London: Palgrave.
- Schultz, Helga (2002). Twin towns on the border as laboratories of European integration, *F.I.T. Discussion Paper 4*.
- Stoklosa, Katarzyna (2017). Twin towns in Eastern Europe: On the way from bordering to the cross-border identity?, pp. 307-315 i Elżbieta Opiłowska, Zbigniew Kurcz og Jochen Roose (red.), *Advances in European Borderlands Studies*. Baden-Baden: Nomos.
- Thomson, Jennifer (2019). Feminising politics, politicising feminism? Women in post-conflict Northern Irish politics. *British Politics* 14 (2): 181-197.
- Topping, Margaret og Colm M. Cavanagh (2016). *Integrating Education in Northern Ireland: Celebrating Inclusiveness and Fostering Innovation on Our Schools* (November 2016). Belfast: DE. <https://www.ief.org.uk/wp-content/uploads/2017/03/Integrating-Education-Report.pdf> (9. september 2020).
- Yarwood, John (2006). *The Dublin-Belfast Development Corridor: Ireland's Mega-City Region?* Abingdon: Ashgate.